

NAMESTO ZAVEZNIŠTVA HLADNA VOJNA

UVOD

- dogajanje med svetovnimi vojnami so zaznamovali pojav in razvoj fašizma, nacizma, ter z versajsko pogodbo povezan nemški revanšizem
- **Nemška politika** z novo svetovno vojno skušala **doseči cilje, zastavljene v prvi, spremeniti versajsko pogodbo in premaganim državam vsiliti nov red**
- Seme druge svetovne vojne so zasejali diplomati z versajsko pogodbo iz leta 1919 (povojni Nemčiji nalagala obremenitve, omejitve – pri poraženih Nemcih zbujele odpor in bes)
- Ponižanost Nemcev ustvarila plodna tla za **nacizem, ideje o večvrednosti Nemcev, odklanjanje in neupoštevanje versajske pogodbe ter zahteve po pridobitvi novih ozemelj**
- Fašizem in nacizem sta se utrdila v Italiji in Nemčiji, pozneje njune ideje širile v Avstrijo, Španijo, prek sorodnih organizacij zaživele v drugih Evropskih državah
- Francija in V. Britanija se dolgo slepili, da s popuščanjem Hitlerju varujeta evropski mir – Hitler jima ni prizanašal
- Marca 1938 Nemci zasedli Avstrijo, po priključitvi Hitler zahteval še Sudete – zasedli so to češko pokrajino zasedli po **münchenskem sestanku** (pol leta zatem Hitler prisilil **Češkoslovaško** da je privolila v zasedbo mün.sporazuma – nemci državo spremenili v **nemški protektorat** ter v **formalno samostojno Slovaško**)
- **Sovjetska Zveza** – bala nacizma, ustanovili **KOMINTERNO** v Moskvi 1919 (pod Leninovim vodstvom) pod Stalinom pa je propagirala **delovanje ljudskih front** (združenje demokratičnih sil proti nemški nevarnosti)
- Hkrati so si **Zahodne države** (zlasti Fr.) prizadevale navezati **tesnejše stike s SZ** in jo **zaplesti v vojno z Nemci**- same ostati zunaj spopada (tako bi oslabilenima Nemčiji in SZ po vojni narekemale ureditev Evrope po svoji želji)
- **SZ zahodu ni zaupala** – ni ga mogla pridobiti za boj proti grozečemu nacizmu (poskus ljudskih front se je izjalovil, zahodne države so jo izrabljale kot sredstvo pritiska na Nemčijo – brez resnega namena sodelovanja z njo – **sporazum o nenapadanju z Nemčijo sprejela kot ugodno priložnost za zagotovitev svoje varnosti in ureditev svojega položaja**
- **Sporazum Hitler- Stalin pretresel svet** kljub Stalinovemu nenehnemu opozarjanju (SZ ne bo šla za druge "po kostanj v žerjavico") – nastali položaj s pridom izrabili Nemci
- V tem obdobju so se Sovjeti vojskovali z Japonsko (Stalin upal da bo SZ zaradi sodelovanja z Nemci lahko ostala zunaj spopada –postala svojevrsten arbiter)
- **Društvo narodov** ob vsaki novi preizkušnji pokazalo popolno nemoč
- **Nemčija, Italija, Japonska** zaradi podobne ideologije in enakih ciljev postale **zaveznice**
- **N + I** → sodelovanje potrdili s **pogodbo** (25.10.1936) Mussolini poimenoval **OS RIM-BERLIN** (N priznala I aneksijo Etiopije, priznali sta Frankovo vlado; **s pogodbo razmejili svoje gospodarske težnje in interesna območja v JV Evropi**)
- **Hitler** se svetu predstavljal kot **borec proti komunizmu in kominterni**
- **N + J** → (25.11.1936) **PROTIKOMINTERNSKI SPORAZUM** – dogovor o boju zoper zvezo komunističnih partij ter uskladitvi japonske politike do ZSSR (naslednje leto podpiše še Italija potem še ostale države)
- **N + I** → (22.5.1939) **JEKLENI PAKT** –naj bi veljal 10let – sporazum o sklenitvi **vojaške zveze**, ki naj bi formalizirala OS RIM-BERLIN- spremenila v napadalno zavezništvo (pogodba državam nalagala posvetovanja ob morebitni svetovnih zapletih + prinašala dogovor o medsebojni politični in diplomatski pomoči; priskočitev na pomoč ob napadu, usklajeno ukrepanje za zagotovljen življenjski prostor)

POLJSKO VPRAŠANJE

- **21.3.1939** Nemčija **Poljski** predlagala omogočitev pridobitve Gdanska, ter dovoljenje za **zgraditev železniškega in cestnega omrežja do vzhodne Prusije** – ta del prometnega koridorja naj bi bil v pristojnosti Nemčije – **Poljska predlog zavrnila**
- Konec marca V. Britanija in Francija Poljski obljubili vso pomoč, če bi Nemčija vprašanje skušala rešiti s silo; Chamberlain v imenu obeh držav podal poroštveno izjavo za Poljsko, vanjo pozneje zajeli še Romunijo in Grčijo
- V.B in Fr. Spoznali da nemškim zahtevam ni konca – v Moskvi so se začela pogajanja o skupnem ukrepanju Britencev, Francozov in Sovjetov proti Nemčiji – pogajanja zastala ker zahodni delegaciji nista imeli ustreznih pooblastil
- **SZ** v začetku maja **pogajanja obnovila** – VB in Fr predlagala pomoč šele po posegu teh držav v neposredne spopade; SZ brez neposredne meje z Nem→ dogovor bi veljal če bi Nem. napadla katero od Sovjetskih sosed- napadena država bi morala dovoliti prehod sovjetskih čet → **strah pred Sovjeti** (pri Poljaki in baltskih državah) **večji od strahu pred Nemčijo** države predloga ne sprejmejo- znova zastala pogajanja

- **Maja 1939** na pobudo **Sovjetov** začela **pogajanja o izboljšanju odnosov med SZ in Nemčijo**
- 19.8.1939 podpisana sovjetsko-nemška trgovinska pogodba, 22.8. v Moskvo pripotoval nemški zunanji minister Ribbentrop; naslednji dan podpisana **sovjetsko-nemška pogodba o nenapadanju** – sporazum imel javni (vseboval odpoved uporabi sile v odnosih med državama in nevtralnosti ob morebitni vpletenosti druge strani v vojno) in tajni del (določal meje med interesnima območjema podpisnic v V Evropi)
- Ta pogodba , **politična, smrtna obsodba Poljske Stalinu** prinesla dolgo zaželeno **razširitev komunizma proti Baltiku, Balkanu; Hitlerju** se je z njo v zadnjem trenutku posrečilo obrniti v nemško korist diplomatsko tekmo za **Stalinovo politično naklonjenost**
- **25.8. v Londonu podpisana angleško-poljska pogodba → Anglija Poljski dala poročstva**, da bo posredovala ob napadu Nemčije – namen pogodbe: Nemčijo opozoriti, da je mogoče Poljsko vprašanje reševati le s pogajanjem, Hitler preložil napad na Poljsko
- **25.8.** potekala tudi **zadnja angleško-nemška pogajanja** – Angleži pripravljene podpisati pogodbo o nenapadanju če bi Nem. prej uredila odnose s Poljsko
- An. Zagotavljala da ob nemškem napadu na Poljsko Nem. napovedala vojno → Nemci pripravljene nadaljevati pogajanja (predlog da poljski pooblaščenec pride v Berlin – Polj. Zavrnil, predlagali sestanek v Italiji)- **Nemci sporočili novo zahtevo : priključitev Gdanska in koridorja**
- Pozneje naj bi s plebiscitom uredili izhod Poljske na morje; diplomatska prizadevanja so se končala brez uspeha → **Nemčija 1.9.1939 ob 4:45 napadla Poljsko**

ZAČELA SE JE DRUGA SVETOVNA VOJNA

- najpomembnejša **pogodba** med ideološko sorodnimi državami **sil osi : TROJNI PAKT : N + I + J** – vse 3 želele **nove, pravičnejše ureditve sveta**, podpirale so se pri doseganju tega cilja, zavzemale za **ohranitev miru** (vsaka potrebovala svoj življ. prostor)
- paktu so se lahko pridružili tudi drugi narodi
- **v Evropi** imeli pri ustvarjanju novega reda **vodilno vlogo Nemčija in Italija** , v vzhodnoazijskem svetu pa **Japonska** (Nemci hoteli imeti prvo besedo v osrednji Evropi; Italijani v Sredozemlju – obnova rimskega imperija)
- podpisnice naj bi se v primeru ko je katera izmed njih napadena iz strani sile, ki ni bila vpletena v kitajsko- japonsko vojno podpirale z političnimi, vojaškimi in gospodarskimi sredstvi
- pogodba se ni dotikala veljavnih političnih razmerij med podpisnicami in ZSSR
- s tem sporazumom **podpisnice skušale preprečiti vstop ZDA v vojno**
- Hitler si je prizadeval pridobiti nove članice (Španijo, Francijo) – ni bil uspešen
- Tudi pogajanja **s SZ** niso bila uspešna – zaradi nasprotujočih si interesov niso mogli sporazumeti, **Hitler ukazal priprave na napad na SZ**
- Pozneje **k trojnemu paktu pristopile:** Madžarska, Romunija, Slovaška, Bolgarija – zaradi priprav na napad na SZ nemčija izsilila tudi pristop Jugoslavije (zavarovali južni bok)

OBLIKOVANJE PROTIFAŠISTIČNE KOALICIJE

- nastanek **PROTIFAŠISTIČNE KOALICIJE** (uspešen boj proti fašizmu) je omogočilo šele **sodelovanje v skupnem boju** proti fašizmu
- Protifašistična koalicija se je oblikovala šele med samo vojno zaradi neposredne vojaške ogroženosti Velike Britanije, Sovjetske zveze in ZDA. Šele njihovo povezovanje je omogočilo zvezo več deset držav, čeprav so v glavnem odločali veliki trije; začelo se je :
- **22. junija 1941** Hitler začel operacijo **BARBAROSSA - napad na SZ** (Britanci po zaslugi **naprave za dešifriranje - ENIGMA** natančno obveščeni o načrtovanem napadu – **Stalin opozorilu ni verjel**)
 - na dan napada **Churchill v svojem govoru SZ obljubil vso potrebno pomoč**
 - VB predtem že preživela bitko za Anglijo, Francija bila premagana
- 9.8.1941 se v **novofunlandskem zalivu**, na britanski vojni **ladji Prince of Wales** sešla predsednik ZDA – **Roosevelt** in premier VB – **Churchill**
 - **12.8.1941** podpisala **ATLANTSKO LISTINO** – določala **NAČELA ZA POVOJNO UREDITEV SVETA**
 - **SKLEPI LISTINE:**
 - VB in ZDA v tej vojni ne iščejo dobička – ne ozemeljskega ne drugačnega
 - prepoved ozemeljskih sprememb brez svobodno izražene volje prizadetega prebivalstva
 - pravica vseh narodov – sami izberejo obliko vladavine
 - vrnitev suverene pravice – svobodno izvoljene vlade podjarmljenim narodom
 - izboljšanje gospodarskega sodelovanja
 - življenje v miru (brez strahu, stiske)
 - svobodna plovba

- odpoved uporabi sile – razorožitev narodov nevarnih za mir
 - 24.9. Atlantsko listino podpisala SZ – **listina omogočila nastanek VELIKE PROTIFAŠISTIČNE KOALICIJE; Temeljne točke** so 1.1.1942 v Washingtonu **vklučili v DEKLARACIJO ZDRUŽENIH NARODOV**
- na **Daljnem Vzhodu** ves čas **spori o prevladi na Tihem oceanu**; od pomladi 1941 so se **ZDA in Japonska nauspešno pogajale** o Kitajski, Indokini in JZ Pacifiku (Japonci zahtevali svobodno plovo po Pacifiku + ZDA prenehajo podpirati Čankajška v boju proti njim na Kitajskem; ZDA zahtevale da se Japonci umaknejo iz Kitajske)
- **sredi oktobra 1941 vodenje japonske vlade prevzel fašistični general TOJO – Japonska se odločila za vojno** → napad na **Pearl Harbour (7.12.1941)**, naslednji dan Japonska VB in ZDA napovedala vojno
- **29.9.-1.10.1941 v Moskvi** potekala “**konferenca sveta**” – **ZDA, SZ in VB** so se dogovorile o **pomoči SZ in krepitvi protifašistične koalicije** (ZDA so se zavezale da bodo SZ pošiljale velike količine orožja in potrebnih surovin)
- **1.1.1942** sta se srečala **Churchill in Roosevelt** :
 - Ustanovili skupen anglo-ameriški štab za usklajevanje operacij
 - Sprejeli **PRVO DEKLARACIJO ZDRUŽENIH NARODOV**
 - Nobena stran ne bo podpisala ločenega miru
 - Predvideli izkrcanje zavezniških čet v S Afriki ali Franciji
- **junija 1942** prišel v Washington sovjetski zunanji minister- **Motolov** → **ZDA obljubile SZ pomoč v materialu in orožju** + pogovor o razbremenitvi vzhodne fronte – **odpiranje druge fronte v Evropi 1942** → polom zaveznikov pri izkrcanju pri Diepu – niso še bili sposobni pripraviti druge fronte (o tem Churchill Stalinu sporočil med obiskom v Moskvi)
- **Churchill in Roosevelt** se po uspešnem izkrcanju Angležev v S Afriki **srečala v Cassablanci** (Stalin prezaposlen-se ne udeleži)
 - **Konferenca od 12.1.-23.1.1943 sklenili:**
 - Zavezniki se bodo najprej izkrcali na Siciliji, šele jeseni v Franciji – različni interesi državnikov → Churchill zagovarjal izkrcanje na Balkanu (ustavil prodor Rdeče Armade), Roosevelt nasprotoval
 - **Roosevelt** na konferenci v zvezi z Nemčijo, Italijo in Japonsko prvič uporabil izraz **BREZPOGOJNA KAPITULACIJA**
 - Dogovorili o porazdelitvi anglo-ameriških sil v Sredozemlju in Pacifiku - 50:50; letalska bitka nad Nemčijo, seznanitev z atomskimi raziskavami (začele leto prej v ZDA)
- sredi oktobra 1943 srečanje zunanjih ministrov ZDA, VB in SZ v sovjetski prestolnici → **Moskovska konferenca:**
 - povojna ureditev Nemčije
 - ustanovitev **Organizacije Združenih narodov** (na podlagi odločitve suverenih narodov – skrbela za varnost, mir, mednarodno sodelovanje)
 - usoda Italije, obnova Avstrije – njena odgovornost za ravnanje v vojni
 - kaznovanje vojnih zločincev ...
- **KONFERENCA V TEHERANU (28.11.-1.12.1943) VELIKI TRIJE: Churchill, Roosevelt, Stalin:**
 - Razpravljali o nadaljnjem skupnem vojskovanju, povojni ureditvi, zagotovitvi miru v Evropi
 - Maja ali junija **1944 na normandijski obali odprli DRUGO FRONTO** – operacijo naj bi podprla **izkrcanje zaveznikov v J Franciji in sovjetska ofenziva na V fronti** (Churchill želel drugo fronto odpreti na Balkanu – zavrnjeno)
 - **SZ se bo v vojno z Japonsko vključila šele po zmagi v Evropi**
 - Balkan (kot sovjetsko vplivno območje) ostane zunaj vojaških načrtov Brit. In Američ.
 - Zveza s povojno politiko – pomik Poljske proti Z – SZ naj bi dobila njena vzhodna, nepoljska ozemlja, Poljska za nadomesilo zasedla ozemlje na zahodu
 - Možnosti razdelitve Nemčije – mnenja zelo razhajala
 - **Jugoslavijo ohranili nedotaknjeno, Titovim partizanom obljubili pomoč**
- **konferenca v Durbaton Oaksu** – ZDA, VB, SZ in Kitajska dogovorile o **nadomestitvi Društva narodov z organizacijo Združeni narodi**
- **JALTSKA KONFERENCA** 4.-11.februar 1945 – **Churchill, Stalin in Roosevelt**(hudo bolan):
 - Razdelitev **Nemčije na 4 okupacijske cone** – vsaka od 3 zaveznic dobi svojo, posebna cona dodeljena **Franciji** (v zavezniški nadzorni sistem so jo vključili kljub Stalinovem upiranju in Rooseveltovim pomislekom)
 - **SZ** naj bi prejela **vojno odškodnino** (10milijard dolarjev) za **vstop v vojno proti Japonski** + Port Arthur, Kurilski otoki, J Sahalin
 - **Poljska meja s SZ** premaknila za **200km proti Zahodu** – Poljska bi dobila **nova ozemlja na račun nemškega rajha**

- **Organizacija Združenih Narodov** imela **VARNOSTNI SVET**, stalne članice v njem imele **PRAVICO VETA**
- Odločili so se da je treba **Nemčijo demilitizirati in denacifitirati** –ne sme več ogrožati svet. Miru
- Avnoj naj se v Jugoslaviji razširi s tistimi člani nekdanjega jugoslovanskega parlamenta, ki niso delovali z okupatorji
- **5.6.1945 Nemčiji zavezniki prevzeli vrhovno oblast** – razdelitev na 4 cone + dogovor da bodo o vseh vprašanjih ki zadevajo N kot celoto odločali sporazumno in glasno
- Od 17.7.-2.8.1945 **KONFERENCA VELIKIH TREH V POSTDAMU:** imenovana tudi berlinska konferenca: **Stalin, Churchill** (nadomestil ga je novi britanski ministrski predsednik **Attlee**), novi ameriški predsednik **Truman**
 - Sprejeli sklep o ustanovitvi mednarodnega sodišča za vojne zločine
 - Vključili načrt za demilitarizacijo in denacifikacijo N, določila o plačevanju vojne odškodnine in demontaži industrijskih naprav
 - Izjavili da ne nameravajo uničiti nemškega naroda vendar se Nemci ne morejo izogniti odgovornosti za vojno –s to izjavo določena odškodnina
 - Domenili da naj bi Poljska zahodna meja potekala po Odri in Nisi
- po zmagi nad Nemci pozneje nad Japonci bi sledilo **kaznovanje vojnih zločincev** (sodili v državah kjer so storili zločine) tistim ki so zločine storili v več državah pred **MEDNARODNIM SODIŠČEM**
- proces proti najvidnejšim zločincem se je začel novembra 1945 v Nürnbergu, japonskim zločincem decembra 1948 v Tokiu; Italijani se kaznim izognili
- že na **teheranski konf.** (okrepila protifašistično koalicijo) pokazali **različni interesi Vzhodnih in Zahodnih zaveznikov**
- razhajanja po vojni povzročita **HLADNO VOJNO** – v in z vse do konca hl. Vojne nista sodelovala več tako kot na Jalti – **jaltska konf. Skupaj z oktobrskim srečanjem** Churchilla in Stalina **začrtala poveljno ureditev Evrope ter odnose med** tedanjimi **zavezniki**

MIROVNA KONFERENCA V PARIZU

- 29.7.-15.10.1946 – sodelovalo 21 držav
- **Konferenca zaradi sporov med zmagovalci ni prinesla dokončnih ureditev**
- **Deloma** o se sporazumeli **le o meji med Jugoslavijo in Italijo**, sprejeli sklep o ustanovitvi Svobodnega tržaškega ozemlja – nastali spori z jugoslovansko delegacijo (ni hotela podpisati mirovne pogodbe)
- **Sprejeli osnutke mirovnih pogodb** – te nato februarja 1947 podpisali z Italijo, Madžarsko, Bolgarijo, Romunijo in Finsko
- vrsto spornih vprašanj posamezne države reševale še veliko let po vojni z dvostranskimi dogovori

BIPOLARNOST - NOVA ZNAČILNOST SVETA

- ob koncu druge svetovne vojne si je **svet želel** boljše, predvsem **pravičnejšo ureditev** o kakršni govori **Ustanovna listina OZN**, dejansko pa se je zaradi **ideoloških razlogov, strahu pred socializmom** in **strahu pred grožnjo s svetovno revolucijo** začela t.i. hladna vojna
- **Nemčija, Italija in Japonska izpadle iz skupine velesil**, tudi **stara Evropa z V.Britanijo** se je morala dokončno **posloviti od vodilne vloge v svetu**
- Praznino, nastalo s temi spremembami sta zapolnjevali **najmočnejši državi protihitlerjevske koalicije**, hitro razvijajoči se **velesili ZDA in SZ** –obe odločni vplivali na oblikovanje pomembnih odločitev v svetovni politiki
- **ZDA** (vojskovanje na domačem ozemlju prihranjeno) razvile **vodilno ZAHODNO VELESILO**, imele odlično vojaško tehniko, atomska bomba jim je zagotavljala vojaško prednost (kasneje razvile vodikovo bombo, različne raketne sisteme)
- **SZ** prepričane da so **imperialistične države** ki jih obdajajo, njihovi državi sovražne, z diplomacijo in uporabo vojaške moči že med vojno razširili možnosti za zunanjepolitično delovanje; nastalo veliko vplivno območje, obsegalo celotno **vzhodno Evropo, skoraj ves Balkan, vzhodni del nekdanje Nemške države**
- **VB izgubila položaj vodilne svetovne sile**; britanci ob koncu druge svetovne vojne znašli pred finančnim zlomom – zaradi vojskovanja pri ZDA imeli 14milijard dolga; sledilo razvrednotenje funta, primanjkovalo živil ... razmere v Franciji podobne
- **Nastanek osamosvojitvenih gibanj v azijskih kolonijah** je spodbudila oslabitev kolonialnih gospodarjev; po drugi svetovni vojni se **Kitajska in jugovzhodna Azija** otresli oblasti kolonialnih sil in se osamosvojili
- **Francija, VB in Kitajska** niso mogle dohitevati hitrega razvoja značilnega za ZDA in SZ, čeprav so tudi same razvile atomsko orožje se njihova veljava v svetu, oprta na politične – ne na vojaške – temelje hitro zmanjševala – **tako niso dosegle položaja velesil**

- **Po letu 1945** svetovna politika doživljala prehod **iz multipolarnosti** (večpolnost) v **BIPOLARNOST** (dvojpolnost) – **svet se je začel deliti** → usmerjal bodisi k **ZDA** bodisi k **ZSSR**
- Nastajanje **DVEH BLOKOV** ni potekalo mirno – številni spori, grožnje, oboroževalna tekma, tudi s pravimi – omejenimi – vojaškimi spopadi
- Prepad med blokoma postajal še globlji zaradi v temelju različnih **družbenih sistemov in ideologij** – pripadniki posameznega bloka razglašali za edino pravilne

HLADNA VOJNA

- **zavezniki** si že **med vojno niso popolnoma zaupali**, po vojni pa so **nesoglasja prerasla v spore**
- **ZDA** zagovarjale **uveljavitev liberalne svetovne gospodarske ureditve** – kot najmočnejši gospodarski sili pripadlo politično vodstvo – podlaga za zamisel so bila načela Atlantske listine
- **SZ** zagovarjala **načelo mednarodne zagotovitve miru z uvedbo hegemonije** – SZ model enega sveta zavrnila; SZ se takoj po končani vojni **začela pripravljati**, da na podlagi sporazuma (teheranska konf.) **uveljavi svoj vpliv v Vzhodni Evropi**; na svoji zahodni meji želela ustanoviti **prijateljske SATELITSKE DRŽAVE** (zavezniške države)
- **Prvo napoved** hladne vojne sta pomenila **ustoličenje prosovjetskega lublinskega komiteja** in izključitev poljske meščanske begunske vlade
- **Nerešeno nemško vprašanje** je postalo **preizkusni kamen za merjenje moči** prejšnjih zaveznikov
- **NA MEJNIH OBMOČJIH** (križanje interesov največjih sil) nastajali **SPORI** – ponekod preraščali v **lokalne vojne, globalnega spopada pa zaradi strahu pred splošnim uničenjem ni bilo**
- Vzpostavilo se je **vojaško ravnotežje** – vse čas ga spremljala **OBOROŽEVALNA TEKMA**:
 - Spodbudila jo je politika bipolarnosti
 - Terjala velikanska sredstva
 - **Sovjetsko gospodarstvo** finančno breme te tekme težje prenašalo kot ameriško
 - Ceno je plačevalo prebivalstvo z **NIZKO ŽIVLJENSKO RAVNIJO**
- **HLADNA VOJNA – STANJE KO NI BILO NE VOJNE NE MIRU** :
 - pomeni, da do dejanskega vojaškega spopada neposredno med obema supersilama ni prišlo, so pa bili odnosi med njima »zamrznjeni«, v znamenju nenehne vojaške tekme in nenehnih lokalnih spopadov, ki sta jih ideološko podpirali in vojaško podpirali obe strani
 - **STALNICA** hladne vojne: politična in vojaška nesoglasja, spori, lokalne vojne in druga navzkrižja med velesilama in njunima blokoma
 - **Obdobje napetosti**, z vmesnimi obdobji **popuščanj** in **pogajanj** med ZDA, SZ ter njunimi zavezniki
 - **Trajalo do leta 1989/90**
- mnenja o koncu in začetku vojne različna (razdelitev Nemčije, Trumanova doktrina, korejska vojna, konec sredi 50tih – najpomembnejši problemi: ustanovitev nemških držav, ureditev tržaškega vprašanja, podpis avstrijske državne pogodbe, začetek neposrednega dialoga med SZ in ZDA, začetki jedrskega razoroževanja ...)
- **ŽELEZNA ZAVESA**:
 - Poimenoval jo je **Churchill** marca 1946 v ZDA
 - Spustili so jo komunisti – med svoj in svobodni svet – segala od Baltika do Trsta
 - **Vzhodni SOCIALISTIČNI** svet odrezala od **zahodnega DEMOKRATIČNEGA**
 - Meje več desetletij pomenile pravo želeno zaveso
 - Ob mejah z zahodnimi državami so zgradili: **pas jarkov, minskih polj, ograj prepredenih z bodečo žico pod električno napetostjo, bunkerjev, stražnih stolpov**
 - **Onemogočala je stike med ljudmi, potovanja, prenos informacij z Vzhoda na Zahod ali nasprotno**
 - Številne begunce ki so skušali priti na zahod so pri begu ujeli, ranili, celo ustrelili – **ljudi ki so sklenili poiskati svobodo na Zahodu niti strelji stražarjev niso ustavili**
- od tega obdobja **zunanja politika ZDA** popolnoma v znamenju **PROTIKOMUNIZMA**
- **TRUMANOVA DOKTRINA**:
 - Objavljena 1947
 - Pokazala da so **ZDA pripravljene svobodni svet** z vsemi **gospodarskimi in vojaškimi sredstvi zavarovati** pred totalitarno sovjetsko vladavino
 - Nastala je kot posledica **prošnje grške vlade po gospodarski, finančni in vojaški pomoči** (ZDA šteje Grčijo in Turčijo za državi ki sodita v njihovo interesno območje) → Truman zagotovil **finančno pomoč** (420 milijonov dolarjev) da bi državi onemogočili sovjetski vpliv + **civilne in vojaške strokovnjake**
 - Podobno moč naj bi dobile tudi ostale države ki jih ogroža komunizem → **prvič jasno izražena ameriška usmerjenost PROTI komunizmu**

- **MARSHALLOV NAČRT:**
 - Gmotna podlaga za politiko ustavljanja SZ
 - Razširjena različica Trumanove doktrine
 - Evropi, tudi SZ + državam odvisnim od nje ZDA namenile finančno pomoč → **SZ videla v pomoči željo po ohranitvi kapitalizma, vzhodnoevropske države so jo morale zavrni**
 - Program za obnovo gospodarsko oslabele in k Zahodu usmerjene Evrope
 - **Marshall** (ameriški zunanji minister) z njim predlagal **finančno pomoč**, ki bi **evropskim državam** omogočila **gospodarsko obnovo** in **razširitev gospodarskega sodelovanja z ZDA** → te skušajo finančno podporo v evropskih državah **ohraniti meščansko demokratično ureditev**
- med ideološko nasprotnima **taboroma** se začel **boj za prevlado v svetu** - ni dopuščal drugačnih rešitev
- **SZ 1947** odgovorila z ustanovitvijo **INFORMBIROJA** (Informacijski biro komunističnih in delavskih partij) z njim hotela **okrepiti nadzor nad svojim taborom** → razlog za spor Informacijskega biroja z Jugoslavijo in razhod te države s SZ
- **POSLEDICE HLADNE VOJNE:**
 - Leta **1949** nastali nemški državi: **Zvezna republika Nemčija in Nemška demokratična republika**
 - **Korejska vojna** - Koreja se je leta 1953 razdelila na dve državi z različnima družbenima ureditvama
 - Po letu **1950** postanejo v **svetovni politiki odločilni politično - ideološki dejavniki**
 - Na podlagi blokavske razdelitve so nastali:
 - **NATO** - Severnoatlantski pakt 1949
 - **SEV** - Svet za vzajemno gospodarsko pomoč 1949
 - **Varšavski pakt** 1955
 - **EGS** - Evropska gospodarska skupnost 1956
 - **SZ občasne težnje po demokraciji zatrla z orožjem**
 - Kljub želji po sporazumevanju medsebojno **nezaupanje preveliko** da bi bloka sporna vprašanja reševala s pogajanj
 - Zaradi čedalje večjega sovjetskega vpliva in širjenja komunizma, na drugi strani pa ohranjanja ameriškega vpliva v državah naklonjenih ZDA, v **ZDA 1947** ustanovili **CIA - Centralna obveščevalna agencija**

MAKARTIZEM

- posledica protikomunizma
- politična gonja, v ZDA širila bolešno vohljanje po **političnih nazorih državljanov** in preganjanje levičarsko usmerjenih posameznikov
- zaradi strahu pred komunizmom ZDA zajel histeričen **lov na čarovnice**
- ime dobil po senatorju **Josephu McCarthyu** → **vodil posebno senatno komisijo za preiskovanje protiameriške dejavnosti** - številne intelektualce in državne uradnike obtožila komunizma in prosovjetske dejavnosti - na podlagi sumov
- konec nesmislu naredi šele spor s Pentagonom - McCarthy obtoži celo obrambnega ministra Stevensa
- najbolj znani žrtvi zakonca Rosenberg - po podlagi obtožbe da sta vohnila v korist SZ (atomska orožje) po nedolžnem usmrtili
- **hladna vojna** poleg nenehnih groženj z vojaškim spopadom prinesla tudi **iskanje oblik sožitja**
- po Stalinovi smrti - novi ruski voditelj **Nikita Hruščov** leta **1956 izoblikoval načelo "miroljubne koeksistence držav z različno družbeno ureditvijo"** (sožitje sobivanje) → ureditev preživi preskus že ob berlinski krizi 1958, nato ob kubanski 1962 → pripelje svet na rob atomske vojne

USTANOVITEV ZVEZE NATO

- nastal na podlagi blokavske razdelitve **aprila 1949**
- lahko štejemo med najodločnejše ukrepe **globalne protisovjetske in protikomunistične politike**
- vključile so se : ZDA, Kanada, VB, Francija, Nizozemska, Belgija, Danska, Luksemburg, Islandija, Norveška, Portugalska, pozneje Grčija in Turčija(1952), ZR Nemčija(1955), Španija(1983)
- ob NATU nastala še vrsta **manjših zvez in dvostranskih pogodb** med ZDA in različnimi državami:
 - z **RIOM** - začel delovati v **Latinski Ameriki** - **ZDA** dobile **nadzor nad to celino** s tem tudi možnost vojaškega posredovanja

- **SEATO** – povezal **države Jugovzhodne Azije** (Siam – Tajsko, Pakistan, Filipine, Novo Zelandijo, Avstralijo, ZDA, VB, Francijo) → članicam te zveze pogodba omogočala zunanje posredovanje ob morebitnih nemirih v kateri izmed njih
- **CENTO - Bagdadski pakt** - povezal VB, Turčijo, Iran, Pakistan, ZDA sodelovale neformalno
- ZDA podpisale še **več kot 40 dvostranskih pogodb** → navezale nase Japonsko, Tajsko, Južno Korejo, Južni Vietnam nekatere druge Afriške države
- V različnih državah imele **več kot 1400 vojaških oporišč** → nekatera izmed njih opremljena z jedrskim orožjem

GOSPODARSKO POVEZOVANJE ZAHODA - EGS

- **SVET EVROPE: pogodba o vojaški gospodarski in kulturni zvezi**, ustanovljen leta **1949** zaradi potrebe po hitrejši gospodarski obnovi zahodne Evrope; podpisale so jo Francija, VB, Italija, Belgija, Nizozemska, Luksemburg; pozneje sodeloval pri oblikovanju dokumentov o sožitju na stari celini
- Na podlagi načrtov za gospodarsko in politično obnovo Evrope zahodnoevropske države aprila **1951** ustanovile **Evropsko skupnost za premog in jeklo, 1957 pa EGS**
- **EGS** sprva povezovala **Francijo, Italijo, ZRN**, države **Beneluksa**, sporazum začel veljati 1958
- **Članice EGS** so najprej zagotovile **podlago za hitrejši gospodarski razvoj**:
 - Znižanje carine, odpravljanje ovir v trgovanju – pospešitev blagovne menjave
 - Pozorne na trgovino z industrijskimi izdelki, kmetijskimi pridelki
 - Zniževanje cen
 - Zmanjševanje uvoza
 - Oblikovanje skupnega kmetijskega trga z zagotovljenimi cenami → z državnimi spodbudami za kmetijstvo in omejevanjem uvoza kmetijskih pridelkov
- omejevanje uvoza, zniževanje cen v ZDA povzročili zaostritev odnosov – zaplete odpravili 1967; druge države to prisililo k postopnemu vključevanju v EGS
- vodilno vlogo v EGS hotela imeti Francija, zato nasprotovala vključitvi VB – po de Gaulloovem odstopu 1969 Francija članstvu ni več nasprotovala
- deloma zaradi nasprotovanja Fr. Deloma zaradi svojih razlogov se je **VB** skupnosti pridružila **šele 1975** (67% njenih volivcev na referendumu odločilo za včlanitev)
- **1960** na britansko pobudo nastala **Evropska skupnost za svobodno trgovina EFTA** – organizaciji začeli tesno sodelovati
- 1972 se EGS pridružili Danska, Irska, 1981 Grčija, 1986 Španija, Portugalska (EGS se širila)
- Nadaljnje oblikovanje EGS zavrli **gospodarski** (naftna kriza) **problemi v 1973 in 1979**; šele po končanju krize so opravili prve volitve v **EVROPSKI PARLAMENT** → postavili temelje za tesnejše politično povezovanje
- V 80letih v **EVROPSKI SKUPNOSTI** nastale možnosti za oblikovanje gospodarske, denarne in politične zveze (precej časa nobena izmed članic ni izpolnjevala vseh zahtev za izoblikovanje nove zveze)
- Resnično povezovanje evropskih držav omogočil razpad vzhodnega bloka
- Na podlagi **MAASTRICHTSKEGA SPORAZUMA** na Nizozemskem **1991** so se članice EGS začele povezovati v tesnejšo **POLITIČNO SKUPNOST** – **1993** se uveljavi novo ime **EVROPSKA ZVEZA – EVROPSKA UNIJA**; **OBLIKOVATI SO ZAČELI**:
 - Skupno zakonodajno
 - Skupni trg
 - Odpravili notranje meje
 - Ob nacionalnih valutah uvedli še enotno – evro
 - Skušali oblikovati skupno zunanjo, obrambno in finančno politiko
 - Varovanje koristi posameznih članic zagotovili z uporabo **PRAVICE VETA**
- Oblikovanje Evrope ne poteka brez težav: Norvežani vstop v EU odklonili, Danci morali dvakrat na referendum, sicer se večina želi vključiti v EU – zaradi gospodarskih težav izstopajo države nekdanjega vzhodnega bloka, države na ozemlju nekdanje Jugoslavije (čutiti posledice vojne)
- Nekatero državo postale t.i. **pridružene članice** – v rokih določenih s pogodbami prilagoditi razmeram EU – le tako lahko pridobijo **polnopravno članstvo**

GOSPODARSKO IN POLITIČNO POVEZOVANJE DRŽAV VZHODNEGA BLOKA

- **SZ in "države ljudskih demokracij" so se :**
 - Leta **1947** politično povezale v mednarodno komunistično organizacijo **INFORMBIRO**
 - Konec januarja **1949** kot nasprotje Marshalllovm načrtu in gospodarskemu prodoru ZDA v Evropi nastal **Svet za vzajemno gospodarsko pomoč - SEV** – vanj so se vključile **vzhodnoevropske države**: Bolgarija, Poljska, Madžarska, Češkoslovaška, Romunija, SZ
 - Maja **1955** s **pogodbo socialističnih držav o prijateljstvu, sodelovanju, medsebojni pomoči in skupni vojski** ustanovili **VARŠAVSKI PAKT** in **skupno vojaško poveljstvo**; v sporazum vključile: Poljska, Nemška demokratična republika,

INFORMBIRO

- **SZ 1947** na Trumanovo doktrino in Marshallov načrt odgovori z ustanovitvijo **informacijskega biroja komunističnih in delavskih partij = INFORMBIROJA**
 - z njim želi okrepiti nadzor in usklajevanje nad svojim taborom
- Sedež je v **BEOGRADU**. ZAKAJ? zato, ker Stalin želi boljši nadzor nad **neposlušno jugoslavijo**
- pride do spora med Stalinom in Titom → ta prinese **prekinitev odnosov med Jugoslavijo in Vzhodnim blokom**
 - Jugoslavija vztraja pri enakovrednem odnosu med SZ in njo (Stalin pa želi socialistični blok držav urediti po hegemonističnem načeli – prevlada SZ ; sovjetski socializem)
 - Tito si ne želi podrediti Stalinu
- kot reakcija na Marshallov načrt pa SZ ustanovi **SEV - svet za vzajemno gospodarsko pomoč** - komunističnim državam ponudi tehnično in denarno pomoč
- SZ omejuje suverenost držav znotraj vzhodnega bloka
KAKO OMEJUJE SUVERENOST:
 - omejuje notranjo in zunanjo politiko
 - po sovjetskem vzoru morajo države izvajati **NACIONALIZACIJO in KOLEKTIVIZACIJO** (kmetje zemljo vključujejo v **ZADRUGE** = skrbijo za razdeljevanje pridelka
 - uvedba enopartijskega sistema
 - poskusi demokracije so krvavo zadušeni

OBOROŽEVALNA TEKMA

- kmalu po vojni pokazalo da sta velesili **vojaško uravnateženi** – **ZDA** sicer premogle **atomsko orožje**, **SZ** imela premoč v **konvencionalni oborožitvi** (ob morebitnem izbruhu vojne v Evropi močnejša)
- avgusta **1949** v **SZ** opravili poskus z **atomsko bombo** – **ameriška obrambna zasnova** (dotlej temeljila na **monopolu v jedrski oborožitvi**) postala **vprašljiva** – prepričani da bodo ohranili monopol vsaj do 1953 **niso krepili konvencionalne oborožitve**
- **1952 ZDA** opravile prvi poskus z **vodikovo bombo** na atolu Enivetok (Marshallovi otoki) – minimalna prednost, ki so jo izgubile 1949 – SZ atomska bomba → **avgusta 1953** poskus opravila **tudi SZ**
- Razmerje moči v atomski oboroževalni tekmi izenačeno
- V naslednjih letih velesili v želji da bi spremenili razmerje moči **nenehno izpopolnjevali orožja** za množično uničevanje – vsak nov vojaški izum ene strani drugo prisilil da izdelala podobno orožje – ofenziva/obramba
- **TEKMOVANJE V OBOROŽEVANJU** STOPNJEVALO od klasične oborožitve, vodikove bombe do različnih vrst jedrske oborožitve in medcelinskih raket, z "vojno zvezd" seglo v vesolje
- **VOJAŠKO RAVNOTEŽJE** postalo ena izmed **poglavitnih značilnosti hladne vojne**
- Vojaško – tehnološki razvoj zelo spremenil delovanje velesil
- **1957 SZ** izstrelila prvi **umetni satelit Sputnik** – naslednje leto tudi Američani (tekmovanje tudi v vesolju)
- **1961 Sovjeti** z izstrelitvijo rakete z **Gagarinom** potrdili **prednost v raketni tehnologiji** → polet ruske avtomatske postaje Luna 1 na Luno
- **1969 Američani na Luno poslali človeško posadko** – Neil **Armstrong** postal **prvi človek** ki je stopil na **Lunina tla**
- Oboroževalna tekma povezana z velikimi izdatki – cena sodobnega vojaškega letala pbl. Enaka ceni postavitve in opreme manjše bolnišnice, cena tanka cena manjše šole
- **V nasprotju s pričakovanju** se kmalu pokazalo da **kopičenje različnih vrst orožja ni tisto kar sta si velesili želeli na začetku**
- **Oboroževalna tekma** neposredno **vplivala na notranje življenje v državah** posameznega bloka
- Zaradi doseženega splošnega ravnotežja postale **ocene kolikokrat bi lahko ena stran uničila drugo** popolnoma **nesmiselne** → podoba Zemlje po jedrski vojni- obdana z oblaki prahu, pepela, dima, mrzla, skoraj neobljudena... vplivala na **vojaške načrte za pripravo "povračilnih udarcev"** - nove teorije o morebitni omejeni uporabi jedrskega orožja- politikom orožje prinaša mir
- Tekmovanje državi gospodarsko izčrpavalo (zlasti SZ – šibkejše gospodarstvo)
- Finančno breme plačevalo prebivalstvo z zelo nizkim standardom
- SZ v osemdesetih letih takega tempa ni zmogla več

- Po kubanski krizi – prerasla skorajda v jedrsko vojno – se **javno mnenje v ZDA in svetu odločno izreklo proti vojni kot sredstvu za reševanje mednarodnih sporov**
- K **POLITIKI POPUŠČANJA** so **ZDA** prisilili velikanski stroški, nevarnost svetovnega spopada in nasprotovanje domače javnosti
- 1971 nemški državi navezali tesnejše stike – začeli govoriti o razorožitvi, zmanjševanju jedrske oborožitve **SALT iz 1972** (Američani umikali iz Vietnama...)
- **Pogovori o razorožitvi** privedli k ustanovitvi **Evropske konference o varnosti in sodelovanju** – članice so se zavezale da morebitne **spore in probleme reševale po mirni poti**, spoštovale bodo človekove pravice ter temeljne svoboščine

LOKALNA VOJNA ŽARIŠČA

1. BLIŽNJI VZHOD:

- OZN 1947 s posebno resolucijo predlagala ustanovitev židovske in palestinske države v Paletini
- **Židje** po odhodu britanskih oboroženih enot in izteku britanskega mandata v Palestini pod vodstvom **Guriona maja 1948** razglasili ustanovitev **Izraela** - meje še niso bile določene
- Naslednji dan se začeli novi spopadi **med Arabci in Izraelci** – Sirija, Libanon, Jordanija in Egipt iz solidarnosti do Arabcev napadle Izrael – neuspešno
- Posledica bojev : **množičen beg** arabskih **Palestincev** z ozemlja pod izraelsko oblastjo
- Palestina postala eno od stalnih kriznih žarišč na katerih se križajo interesi velikih sil → v začetku Izraelce podpirale ZDA in SZ, Arabce VB – potem SZ začela podpirati Arabce, VB pa Izraelce – britanijo nadomestile ZDA
- **Vojna leta 1948:**
 - Začela po razglasitvi ustanovitve države Izrael
 - Židje zasedli večino Palestine – v izgnanstvo moralo od 900 000 do 1 300 000 arabskih Palestincev
- **Oktobra 1958** Egipčani nacionalizirali Sueški prekop – Izraelci se med **sueško krizo** pridružili VB in Franciji ko sta ti napadli območje Sueškega prekopa → po sporazumu med ZDA in SZ vsi umakniti, na ozemlje ob prekopu prišle enote OZN
- **Vojna leta 1967:**
 - Začela ko so morale enote OZN zapustiti območje prekopa
 - Egipt zaprl vhod v Ahadski zaliv
 - Izrael po napadu na Egipt, Jordanijo, Sirijo zasedel Sinajski polotok, arabski del Jeruzalema, Golansko planoto
 - ZDA podprle Izrael, ta zasedena območja lahko obdržal
- **vojna leta 1973:**
 - Sirci napadli Golansko planoto
 - Egipt Izraelce ob Sueškem prekopu
 - Spopade so na zahtevo OZN morali ustaviti
 - 1975 Izrael umaknil s Sinaja – med njegovo in egiptovsko vojsko so se razporedile enote OZN
- **1964** nastala **Palestinska osvobodilna organizacija - PLO**, pod vodstvom Jaserja Arafata
 - Pojavilo se je še nekaj terorističnih organizacij – Črni september znan po napadu na izraelske športnike, sodulojoče na olimpijskih igrah v Münchnu – organizacije so se postavile cilj – osvoboditev Palestine
- odnosi med Palestinci in Izraelci začeli postopoma spreminjati na podlagi **mirovnega porazuma v Camp Davidu 1977** – uredila odnose **Izrael - Egipt**
- **Izrael - PLO** pod pokroviteljstvom ZDA **1993** začela pogajanja o **rešitvi palestinskega vprašanja**

2. DALJNI VZHOD:

- V preteklosti so se tu prepletali interesi velikih evropskih sil – ZDA in Japonske
- Z zmago komunistov pod vodstvom **Mao Cetunga** nastala velika socialistična **Kitajska**
- Varovanec ZDA – **Čankajšek** se umaknil na **Formozo** (Tajvan) → kazalo da bo ves Daljni vzhod postopoma prešel v roke komunistov – ZDA se začele vmešavati v notranje zadeve držav na tem območju
- **KOREJA:**
 - Od leta 1910 je to Japonska kolonija
 - Zavezniki jo po drugi svetovni vojni skladno s sklepom jaltske konference **razdelili po 38 vzporedniku: S del - SZ**(zavladal voditelj komunistično usmerjenega osvobodilnega gibanja Kim Il **Sung**), **J del ZDA**
 - Velesili sta se dogovorili da bodo po 5 letih izvedene svobodne volitve → se ni zgodilo – obe sta si želeli enotne države po svojih predstavah
 - Na mejah ves čas manjši spopadi, po enem teh severnokorejska vojska 27.junija 1950 začela ofenzivo, zasedla Seul

- **Varnostni svet OZN Severno Korejo razglasil za napadalko** – ustanovljene sile OZN iz 16 držav pod vodstvom generala **MacArthurja**
- **Enote OZN** izvedle protinapad, v vojno so se vmešali še **Kitajci**
- V nadaljevanju 3letne morije vojna sreča precej nihala – vojna sama p osebi ni ničesar rešila
- Danes v Severni Koreji na oblasti komunistični režim – vodstvo Kim Il Jonga (sin Kim Il Sunga)
- Tudi v Južni Koreji ni politične svobode vendar režim dopušča gospodarsko svobodo → posledica je da država postala ena vodilnih industrijskih sil Daljnega vzhoda

3. VIETNAMSKA VOJNA:

- Francozi po drugi svetovni vojni skušali obnoviti svojo oblast v Indokini – septembra 1945 pod vodstvom Ho Ši Minha nastala socialistično usmerjena Demokratična republika Vietnam
- Francoski poskus obnovitve povzročil 8 letn trajajočo vojno – odločilen poraz francozov pri Dien Bien Fuju 1954
- **KONFERENCA V ŽENEVI 1954** : Vietnam razdelili po 17. vzporedniku na:
 - DEMOKRATIČNO REPUBLIKO VIETNAM (Severni Vietnam)
 - REPUBLIKO VIETNAM (Južni Vietnam)
 - Hkrati nastala še Laos in Kampučija (Kambodža)
- V **Južnem Vietnamu** kmalu razvilo močno komunistično gverilsko **gibanje VIETKONG** – želelo združitve s Severnim Vietnamom
- **ZDA podpora južnovietnamskim oblastem** začele pošiljati vojaške svetovalce in orožje, **1964** se v **vojno vključile** tudi same → posredovanje **utemeljevale z vojno proti komunizmu**
- **Avgusta 1964** napad severnovietnamskih patroljnih čolnov na ameriški rušilec v **Tonkiškem zalivu** – ameriški predsednik **Johnson** ukazal **bombardiranje Severnega Vietnama**
- Vojna razširila na ves vzhodni del Indokitajskega polotoka
- Da bi **pretrgali oskrbovalne poti Vietkonga** so **Američani** večkrat **posredovali v Kambodži in Laosu**
- Američani so se maja 1968 v Parizu začeli pogajati o miru → **januarja 1973** dosegli **sporazum, ZDA se umaknile iz Vietnama**, ta se **1976** združil v **Socialistično republiko Vietnam**

4. AFGANISTANSKA VOJNA:

- v **Afganistanu** kljub formalni neodvisnosti pod močnim britanskim vplivom je bil leta **1978** s podporo SZ izveden **komunistični udar**
- sledila državljanska vojna – vanjo se je dokaj neuspešno **vključila** sovjetska **Rdeča Armada**
- mihail **Gorbačov** v obdobju **“perestrojke”** **končal sovjetsko navzočnost v Afganistanu** – razmere v državi se niso umirile
- spopadi med različnimi političnimi in verskimi skupinami se nadaljujejo

5. KUBANSKA KRIZA:

- Kuba bila dolgo pod neposrednim nadzorom ZDA
- Leta **1959** pod vodstvom **Fidela Castra** postala **socialistična država**
- **Kubanska revolucija** naj bi bila **žarišče širjenja revolucije po vsej Latinski Ameriki** – **CIA skušala uničiti novo oblast** (z organiziranjem protikomunističnih enot, sabotažami, organiziranimi akcijami kubanske emigracije in posredovanjem ameriške redne vojske, bombardiranjem kubanskih mest, invazijo v Prašičjem zalivu) → nič ne uspe, Castrova vojska razbije invazijske enote – fanatizem
- Med najbolj znanimi Castrovimi bojevniki – **Ernesto Che Guevara** – politik, ubili so ga kot revolucionarja 1967 v Boliviji
- Ker vojaške akcije niso prinesle pričakovanih rezultatov, **ZDA uvedle Gospodarsko zaporo**
- **Kuba** se je **oprla na SZ** – ta izkoristila in želela otok spremeniti v svoje **vojaško oporišče** – septembra 1962 začela nanj pošiljati vojaško opremo
- Graditev raketnih oporišč za **ZDA** pomenila neposredno nevarnost – oktobra skušale s **popolno pomorsko zaporo** preprečiti namestitve sovjetskih jedrskih raket na Kubi
- Medtem ko so sovjetske ladje natovorjene z jedrskim orožjem plule proti otoku nastala kriza – **grozila največja nevarnost jedrskega spopada** v človeški zgodovini
- **SZ** konec oktobra **umaknila** svoje **ladje**, pozneje **odstranila** tudi **rakete**, v zameno **ZDA obljubile** da **Kube ne bodo napadle**
- Ker bi vojna lahko izbruhnila celo po pomoti sta **velesili** uvedli posebno **alarmno zvezo** med Moskvo in Washingtono – **RDEČI TELEFON**
- Po kubanski krizi strategijo nadomestila **politika popuščanja**, na to so vplivali:
 - **Stvarna možnost izbruha tretje svetovne vojne** – s tem povezana zgroženost sveta
 - **Vojaška presoja** da nadaljne **kopičenje orožja** zaradi ravnovesja strahu **nesmiselno**
 - Spoznanje da morajo **obstajati možnosti za nadzorovanje blokovske politike moči**
- KUBANSKA KRIZA IMA POMEMBNE **POSLEDICE:**

- ostane komunistična država
- kriza pripomore k popuščanju ZDA in SZ → pripravljeni na pogovor o omejitvi orožja
- prepričanje, da uporaba jedrskega orožja proti komunizmu ni potrebna

GAŠENJE KRIZNIH ŽARIŠČ V EVROPI

- čeprav je bila hladna vojna, stanje ko ni ne vojne ne miru, so se na križišču interesov velesil nastajali oboroženi spopadi - v Evropi 3 ; končajo se brez vojaških posredovanj - mirno

1. NEMŠKO VPRAŠANJE:

- zavezniki si niso enotni - želijo državo, ki bo izpolnila pogoje mirovne pogodbe in ki ne bo ogrožala svojih sosednjih držav
- jaltski konferenci razdelijo **Nemčijo** na **4 okupacijske cone** (ZDA, SZ, VB in Francija)
- **Berlin** prav tako razdeljen na **4 okupacijske cone** : ZDA, VB, SZ in Francija in dobi poseben status
 - **zahodni zavezniki** se odločijo svoje okupacijske cone združiti v **GOSPODARSKO in POLITIČNO enoto**, ki bo postopoma postala enotna nemška država
 - oblikujejo **parlamentarno oblast** (gospodarstvo vodijo Nemci sami - zahodni del Berlina se krepi s pomočjo Marshallovega načrta)
- še preden sta ustanovljeni dve Nemčiji izbruhne l. **1948 PRVA BERLINSKA KRIZA** (kot odgovor na povezovanje zahodnih zaveznikov): **SZ zaprla vse dohode do Zahodnega Berlina**, zaradi protesta ker so zahodni zavezniki zamenjali valuto jo zamenjajo tudi sovjeti.
 - sovjeti želijo doseči prisilo v popuščanje zahodnih zaveznikov, vendar zahodni zavezniki 15 mesecev oskrbujejo Berlin z **ZRAČNIM MOSTOM** → **POSLEDICA:** še tesnejša povezava Zahodnega Berlina z zahodnimi zavezniki
 - **Sovjeti** kmalu sprevidijo, da je **blokada nesmiselna** in jo **prekličejo**
- **nesoglasja med SZ in zahodnimi zavezniki** pripelje do nastanka ločenih Nemčij - postopoma se oblikujeta 2 državi : (1949)
 - **ZRN - Zvezna republika Nemčija** (23. maj zahod - Fr, ZDA in VB) - parlamentarna demokracija in kapitalistična (tržna oblika gospodarstva - gospodarski čudež ; bela tehnika, avtomobili - ves denar usmerjajo v potrošniško družbo)
 - **NDR - Nemška demokratična republika** (7.oktobra vzhod - SZ) - komunistična, v lasti države - slab standard ; razvijejo plansko gospodarstvo - težka industrija (cenzura tiska, kultura pod nadzorom partije)
- te dve državi sta glavni protagonistki preko katerih je potekala stalna napetost hladne vojne
- **Vzhodni Nemci** bežijo v **Zahodno Nemčijo** (zaradi slabega standarda), zato **sovjetska vojska 1953 zapre mejo** in Nemci poskušajo priti v Zahodno Nemčijo prek Berlina → zato začnejo **oblasti NDR 1961** graditi zid na razmejnitveni črti → **BERLINSKI ZID** (zid brutalno presekala prijateljske in sorodstvene vezi, onemogočil vse komunikacije, iz enega mesta naredl 2; kmalu postal simbol razdeljenosti nemškega naroda) → **2. BERLINSKA KRIZA** : z njim nameravajo preprečiti pobege iz države, komunikacije z zahodnim delom → **porušijo ga 1989** ko pride do **rešitve nemškega vprašanja** in začetka **konca hladne vojne**

2. AVSTRIJSKO VPRAŠANJE:

- tudi Avstrija razdeljena na štiri okupacijske cone
- SZ določitev prihodnjega statusa Avstrije povezovala z rešitvijo tržaškega vprašanja, **pogajanja zastala** za 10 let
- **Problem rešili 1955 s kompromisom - Avstrija postala samostojna država**
- **Priznali so ji meje** ki jih je imela **pred 11.3.1938**
- **Tuje čete zapustile njeno ozemlje**
- Zavezniki so ji **prepovedali združitev z ZRN**
- Avstrija se zavezala da bo ostala **vojaško nevtralna**
- **7.člen državne pogodbe** jo zavezuje k **izpolnjevanju pravic narodnih manjšin**; s tem členom zagotovljeno **varstvo slovenske in hrvaške manjšine**
- Skrb za uresničevanje člena prevzela država matičnih narodov obeh manjšin - **Jugoslavija**

3. TRŽAŠKO VPRAŠANJE:

- Trst najjužnejša točka železne zavese, hkrati pristanišče najbližje osrčju Evrope, ki je pod kontrolo Tita - prosovjetski način
- Jugoslovanska zasedba slovenskega in hrvaškega ozemlja, ki ga je Italija dobila po Raapalski pogodbi pa sproži reakcijo ZDA in VB
 - Jugoslovanska vojska se mora umakniti
 - **Julijsko krajino** razdelijo na **2 cona po Morganovi liniji** (ameriški general) :
 - **cona A** : ki je pod **Britansko - Ameriško vojaško upravo** (Trst, Gorica + Pulj)
 - **cona B** : ki je pod upravo **Jugoslovanske armade** (Istra, Kras)
- **1947** je podpisana **mirovna pogodba z Italijo**
 - **Jugoslavija** s tem pridobi večji del spornega ozemlja: dobi cono B, od cone A pa Kras, Vipavsko dolino, Gorico, Soško dolino do Bovca, Brda in Breginjski kot
 - **Italija** pa Kanalsko dolino, Beneško Slovenijo in Gorico

- **NE rešijo spora o Trstu**, zaradi njegovega strateškega položaja, pristanišča, morja,...
- Jugoslavija predlaga priključitev Trsta k državi - Zahodni zavezniki ne strinjajo
- za Trst ustanovijo **SVOBODNO TRŽAŠKO OZEMLJE - STO**, ki ga razdelijo na **2 coni**:
 - **cona A**: Trst z okolico, pod britansko - ameriško upravo
 - **cona B**: slovenska in hrvaška obala do Novigrada pod Jugoslovansko upravo
 - **STO** naj bi bil **tamponska državica** med Italijo in Jugoslavijo - Kasneje naj bi prišla pod OZN
 - STO ne zaživi, kasneje je pravo vojno žarišče
- **1953** podpišejo **LONDONSKI MEMORANDUM** o soglasju → **cona A** je bila priključena **Italiji**; **cona B** pa **Jugoslaviji** → ZAKAJ? Zavezniki so na strani Italije, bojijo širjenja kapitalizma in komunizma - želijo ustaviti širjenje tega naprej od Trsta
 - z memorandumom je slovenski manjšini zagotovljena **narodna enakopravnost z Italijani**
- Italijani imajo sprva to mejo kot demarkacijsko - zgolj kot razmejitveno črto in ni državna ; zato zahtevajo ureditev → **OSIMSKI SPORAZUM** (demarkacijska črta postane državna meja)

DEKOLONIZACIJA in NEUVRŠČENOST

- ob koncu 2. sv. vojne so se v nekdanjih evropskih kolonijah v **AZIJ** in **AFRIKI** pojavila **močna osvobodilna gibanja**
- **osvobajanje kolonij - DEKOLONIZACIJA**
 - različni **načini**:
 - **VB** v glavnem **dopušča miren način** (mirno osvobajanje) - poskušala kolonije obdržati **politično in gospodarsko povezane** v britanski skupnosti narodov (common wealth of nations) - **NEOKOLONIZACIJA** - kot proces, ko poskušamo obdržati svoje interese
 - **Francoske kolonije se sprva upirajo** z orožjem - potem pa spremenijo svojo politiko in se zgledujejo po VB
 - po 2. sv. vojni so se zelo hitro osvobodijo Aazijske kolonije
 - 60. leta so bila v znamenju osvobajanj Afriških kolonij
 - **Postopoma** z osvobajanjem kolonij **nastaja TRETJI SVET** → ekonomsko ne razvit, nestabilni politični sistemi, etnični spopadi, ...
 - da bi te države **preživele** so bile **prisiljene v medsebojno povezovanje** in predvsem na pobudo **Tita in Naserja** so države tretjega sveta **1995** postavile temelje **gibanja NEUVRŠČENIH** - ker se ne opredelijo ne za zahod ne za vzhod
 - **TEMELJI NEUVRŠČENIH**:
 - Prizadevajo si za mir in sožitje med narodi, za gospodarsko sodelovanje med članicami
 - Nasprotujejo jedrskemu oboroževanju in zagovarjajo protikolonialni boj (na začetku gibanje šteje samo 3 države, kasneje pa 120)
 - **POMEN**: med obema blokoma gibanje blaži napetost; vmes razpade, končno pa razpade konec 90 let - **1. konferenca v Beogradu 1961**

ORGANIZACIJA ZDRUŽENIH NARODOV

- ustanovili spomladi **1945 v San Franciscu**, nastajal vse od 1942
- **podlaga** zanjo **Atlantska izjava** s točkami ki so nakazovale usmeritev naloge nove organizacije
- ustanovitelji so si jo zamislili kot **organizacijo** s katero naj bi **varovali mir v svetu in temeljne pravice človeka kot posameznika**
- je organizacija ki ima **številne organe** in **posebne organizacije** - najpomembnejši **Generalno skupščina**, ob njej še **Varnostni svet** s stalnimi in nestalnimi članicami (stalne pravico veta), **generalni sekretar**, **Mednarodno sodišče v Haagu**, **številne komisije in posebne organizacije** → **FAO, UNESCO, WHO, IMF**